

Fråtser i diagnostiske manualer

Astri Vannebo

JournalistMaster of Management

I studietiden fikk Jarle Eknes et råd om å ha det moro når han skriver. Det rådet følger han. Også når han drar til Madeira for å skrive om depresjon. Med hjerte

som banker for mennesker med utviklingshemning, sluker han fagstoff og fråtser i diagnostiske manualer.

NY FAGSJEF: Psykolog Jarle Eknes har gått fra psykiatrisk divisjon ved Ullevål universitetssykehus til rollen som fagsjef i Samordningsrådet for mennesker med utviklingshemninger, også kalt SOR.

Navn: Jarle Eknes

Utdanning: Psykolog. Også utdannet innenfor økonomi, administrasjon og sosialpedagogikk.

Stilling: Fagsjef i stiftelsen SOR (Samordningsrådet for mennesker med utviklingshemning)

Aktuell med: Akkurat levert manus til den første av fire bøker om utviklingshemning, hvor hele 45 fagspesialister bidrar. Den første kommer alt til høsten.

– *Hvorfor ble du psykolog?*

– Jeg har alltid vært interessert i psykologi, helt siden gymnaset. Min fars bokhylle var full av freudiansk litteratur. Ikke minst lot jeg meg inspirere av Carl Gustav Jung, selv om min faglige tilnærming har tatt en helt annen vending senere. Jeg begynte på grunnfaget, men var usikker på meg selv og nærmest overbevist om at jeg ikke ville kunne bli en god nok hjelper for andre. Dette var for store og alvorlige ting til at lille jeg kunne holde på med det. Interessen var der, men egnetheten tvilte jeg sterkt på. Så etter grunnfaget gikk jeg i stedet løs på en økonomisk-administrativ utdanning. Først siden, etter sosialpedagogikk grunnfag ved Universitetet i Oslo, var jeg blitt såpass trygg på meg selv at jeg tenkte at jeg kanskje kunne gjøre nytte som psykolog likevel. Dermed begynte jeg på embetsstudiet. Det valget har jeg aldri angret på. Det er et privilegium å få ha en utdanning og en posisjon som gir så mange valgmuligheter når det gjelder arbeidsfelt og oppgaver.

– *Hvilken fagperson eller forsker har betydd mest for deg?*

– Da vil jeg trekke fram tre, som har vært ekstra inspirerende, og som har bidratt til å påvirke mine veivalg. Som veileder på en oppgave kommenterte Harald Martinsen at jeg burde sørge for å ha det artig når jeg skrev. Et råd som jeg aldri har glemt, og som jeg aktivt har forsøkt å leve etter. Jeg velger tema, form og skrivebetingelser som gjør at skrivearbeidet blir lystbetont. Noen av depresjonskapitlene i min siste bok skrev jeg eksempelvis på Madeira. Videre har Finn Tschudis kreativitet og engasjement vært inspirerende, og Sissel Reichelt har vært en god modell gjennom sin løsningsorienterte og engasjerte stil i gode og respektfulle møter med klientene. Faglig sett er det først og fremst *miljøer* som har betydd mest for meg, og da mener jeg summen av hva enkeltmennesker bidrar med. Som for eksempel Habiliteringstjenesten i Buskerud eller Psykiatrisk avdeling for psykisk utviklingshemmede ved Ullevål universitetssykehus.

– *Hva er den beste fagartikkelen du har lest det siste året?*

– Akkurat nå har jeg med begeistring lest artikkelen «Mental ill-health with intellectual disabilities: prevalence and associated factors». Den går på forekomsttall av psykiske lidelser hos utviklingshemmede, og artikkelen rydder litt opp i det virvaret av tall som finnes på området. Ellers må jeg si at jeg liker veldig godt Tidsskriftet som det er blitt nå, med vekslingen av fagartikler og annet, litt lettere stoff. Generelt er jeg glad i å lese selvbiografiene til folk som har slitt med psykiske lidelser. For eksempel «Mitt urolige sinn», av psykologen og psykiatriprofessoren Kay Jamisen, spesialist på stemningslidelser, som skrev om sitt eget liv med bipolar lidelse. Det er godt å supplere med perspektiver som ikke er bundet opp i faglige termer og konvensjoner. Det blir en nærhet til menneskene som de færreste fagfolk klarer å formidle.

– *Hva er din faglige favoritt-kjepphest?*

– Jeg ser gjerne at de som befinner seg på sine høye hester, skal tre ned. Vi har grunn til å være stolte av det vi kan, men vi må også se at det er mye vi ikke kan. Jeg er opptatt av å bryte ned skillet mellom fagpersoner, og å fremme samarbeid basert på respekt for hverandre, og ikke minst respekt for

dem vi skal jobbe for. I kompliserte saker jobber ofte flere fagpersoner parallelt, men ikke sammen. Flerfaglighet er vel og bra, men tverrfaglighet er bedre. I tillegg til at det også på kort sikt er mer til nytte for klientene, er det et poeng at det også er morsommere og mer inspirerende, og på sikt bidrar til større personlig og faglig utvikling hos oss selv. Jeg jobber aldri alene, men alltid i team. Det er mer krevende, men samtidig mer morsomt. Vi skal jo ha det gøy i jobben, også!

– *Hvilken sak burde psykologer gå i bresjen for?*

– Vi har en utdanning med stor bredde, som gjør oss i stand til å bidra på mange av livets områder. Vi bør være bevisst de mulighetene vi har, og gripe anledningene som byr seg. Med utgangspunkt i en nyttetenkning ønsker jeg at vi skal bidra til å utvikle tjenester som virkelig kommer brukerne til gode. Men jeg ønsker også at flere fremmer samfunnspsykologiske debatter. Ikke minst bør vi være på banen og ta opp hvordan mediesamfunnet påvirker psykisk helse. Når politikere, kjendiser og eksperter står fram som kritiske og påpeker feil og svakheter hos andre, genererer det ofte medieoppslag. Da utvikles det lett en kultur hvor fokus på uenighet, feil og svakhet får for stor plass i folks tilnærming til seg selv, andre og verden generelt.

– *Hvilken norsk psykolog fortjener mer oppmerksomhet?*

– Jeg vil heller trekke fram en hel gruppe: PP-tjenesten. Her er det så mange flinke folk. Slitere som jobber og jobber, uten at innsatsen de gjør, blir sett i tilstrekkelig grad. Denne gruppen kan med god grunn løftes bedre fram.

– *Hva brenner du mest for som psykolog?*

– At mennesker med utviklingshemninger blir mer synlige i samfunnet. De blir ofte avvist. Og de får et dårligere tilbud enn andre. Utviklingen går kanskje den rette veien, men det går langsomt. Det handler nok ikke bare om våre holdninger, men også om fremmedfrykt.

– *Hva ville du gjort om du var minister for en dag?*

– Jeg ville ha ryddet opp i de systemene som gjør at effektiviteten vår blir målt etter hvor mange klienter vi har tatt imot på så og så lang tid. Å arbeide med psykisk utviklingshemmede er mer tidkrevende enn som så, og det gjenspeiles ikke akkurat i gjeldende takster. Det poenget gjelder også for andre med store og sammensatte problemer.

– *Hva er din største skrekk?*

– Nå har jeg ikke særlig skrekk for noe. Heller ingen store katastrofetanker om hvor ille det går med norsk helsevesen. Jeg har hatt en stor skrekk; en saftig blodfobi med besvimelser og det hele. Men jeg har overvunnet den. Jeg satte i gang en selvbehandling av fobien, og kom meg ut av det gjennom gradvis tilnærming til blod på min ferd gjennom helsevesenet. Det er jeg ikke så lite stolt av!

– *Hva irriterer deg med psykologien?*

– Det måtte være at enkelte jobber altfor tradisjonelt – og oppholder seg altfor mye innendørs på kontorene sine. En må komme seg ut der hvor folk er.

– *Hvordan kan psykologi bli et morsommere fag?*

– For det første må den enkelte finne en arbeidsform de trives med. Det blir ofte mer spennende når en tar på seg nye utfordringer, og velger å prøve ut nye måter å møte dem på. Jeg oppfordrer folk til å

ta fram de kreative sidene i seg selv. Det er også viktig å sette av tid til å utvikle det en holder på med. Ikke minst kan man med fordel vise sitt engasjement, slik at det smitter over på andre. Da blir det enda flere som opplever psykologi som morsom.

– *Hvilken skjønnlitterær bok eller forfatter har gjort størst inntrykk?*

– Bøker som «Gjøkeredet» av Ken Kesey og «Jeg lovet deg aldri en rosenhave» av Hannah Green gjorde sterkt inntrykk i min ungdom. Jeg er fortsatt veldig glad i skjønnlitteratur, men rekker ikke å lese så mye lenger. Det er så mye deilig faglitteratur. Å lese fagstoff gir meg like stor lystopplevelse som den mest spennende roman. Jeg kan fråse i diagnostiske manualer! Når jeg er riktig sliten, eller bare trenger avkobling, leser jeg gjerne god krimlitteratur, for eksempel Stieg Larsson. Men selv bøker med detektiver i hovedrollen har sin parallell i det vi driver med. Jeg føler meg ofte som en fullgod etterforsker i jakten på diagnoser, årsaker og sammenhenger i klientarbeidet mitt. Men til forskjell fra krimbøkene stopper ikke arbeidet når sammenhengene er avdekket. Det er da arbeidet vårt virkelig starter.

– *Aktuelt nå: Mot lysere tider?*

– I den mørke årstiden er det ekstra viktig å ta grep som gjør at en får økt energi. I stedet for å vente på våren, hvor vi naturlig møtes utendørs, bør folk aktivt oppsøke andre i en tid da altfor mange murer seg inne. Mange av oss har nytte av å supplere med lysterapi.